

DAVRANIM BOZUKLUKLARI

Saldırganlık- DEHB- Çalma

Davranım bozukluğu nedir?

- Davranım bozukluğu bireyi, aileyi ve toplumu olumsuz yönde etkileyen, yaşıa uygun toplumsal norm ve kuralların hiçe sayıldığı davranışlardan oluşan bir bozukluktur.
- Çocuk ve ergenlerde davranım bozukluğu görölme sıklığı %11 iken, elverişsiz çevrelerde yaşayan çocuklarda bu oran %20–35'e yükselebilmektedir.
 - elverişsiz çevre özellikleri, işsizlik
 - Üvey anne/babaya sahip olma
 - suç işlemiş, sabıka kaydı olan çocuklar
 - erkek çocuk ve tek ebeveynli olma
 - çocuk istismarının ve eş istismarının yaşandığı aileler,
 - eşler arasında evlilik uyumsuzluğu,
 - annede depresyon olması, olumsuz anne-baba tutumları,
 - ebeveyn stres düzeyinin yüksek/öz yeterlilik düzeyinin düşük olması,
 - sosyal destek yetersizliği,
 - madde kullanımı risk faktörleridir.

-
- ▶ Erkekler arasındaki yaygınlığı %25-%50 daha fazladır.
 - ▶ Davranım bozukluklarının oluşumunda;
Biyolojik → genetik, hormonal, nörolojik etmenler yanında,
Psiko-sosyal etmenler → ebeveynlik özellikleri
akran ilişkileri
çevre ve sosyo-ekonomik etmenler etkilidir.
 - ▶ Davranım bozukluğunun tedavisinde, çocuklarıyla birlikte anne-babaların davranışlarının şekillendirilmesi gerekir. Çünkü anne-babaların tutumları, çocuğun antisosyal davranışlarının gelişmesinde temel rol oynar. Bu nedenle anne-baba eğitimi programları son 30 yıldan bu yana sürdürülmektedir. Anne-baba eğitimi programlarının, davranım bozukluğu olan ve yüksek düzeyde yıkıcı davranışlar sergileyen çocuklarda etkili olduklarına ilişkin kanıtlar elde edilmiştir .
 - ▶ Tedavi edilmeyen olgular, anti-sosyal kişilik bozukluğu ile birlikte duygu durum bozukluğu, anksiyete bozukluğu ve madde kullanım bozuklukları için yüksek risk taşımaktadır.

Saldırgan davranışlar

- «Bireyin kendi düşünce ya da davranışlarını, dıştaki direnmelere karşın zorla karşısındakine benimsetme çabası»
- «Başkalarını inciten, psikolojik ve fizyolojik zarar veren her türlü davranış»
- «Öfke içeren davranış»

Tanımların ortak noktası → «*zarar verme davranışı*»

Sosyal Öğrenme Kuramı → saldırganlık sosyalleşme sonucunda ortaya çıkan, öğrenilebilen bir davranıştır. Bireyi saldırganlığa iten nedenler içsel değil, dışsal ve çevresel nedenlerdir.

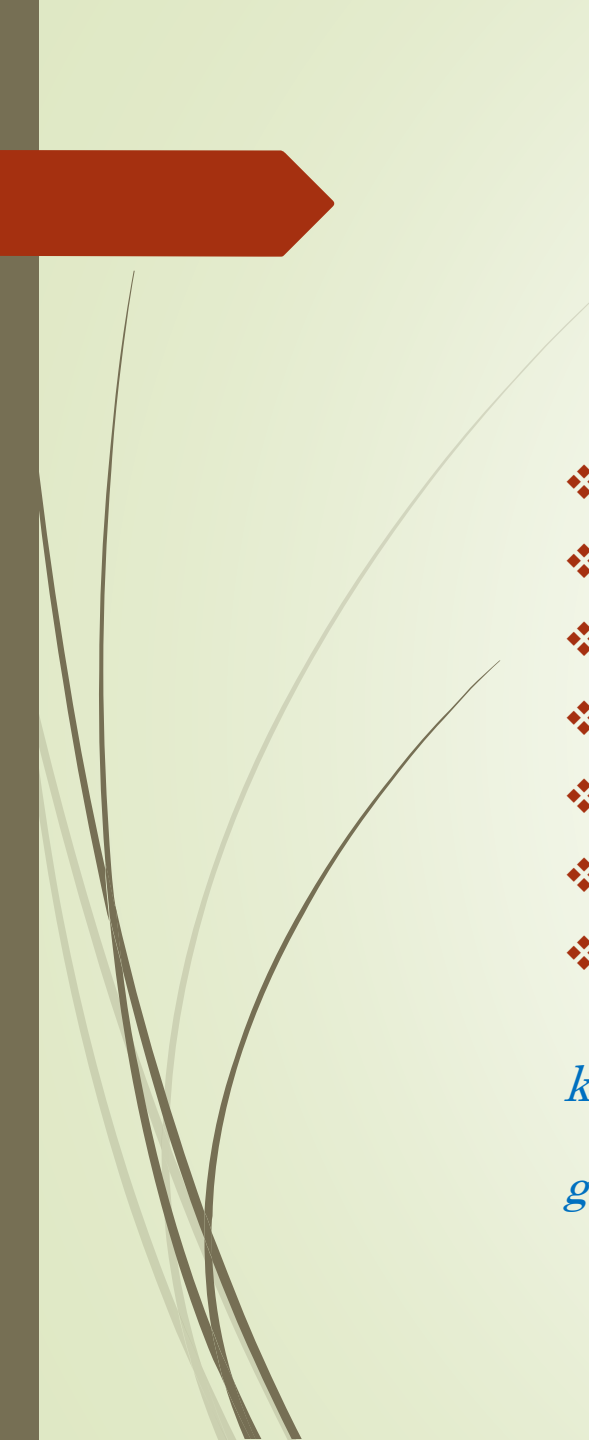
Engelleme-Saldırganlık Kuramı → saldırganlık engellenme sonucu ortaya çıkar.

Biyolojik Kuram → saldırganlıkta genetik etmenler söz konusudur.

Saldırgan çocuk;

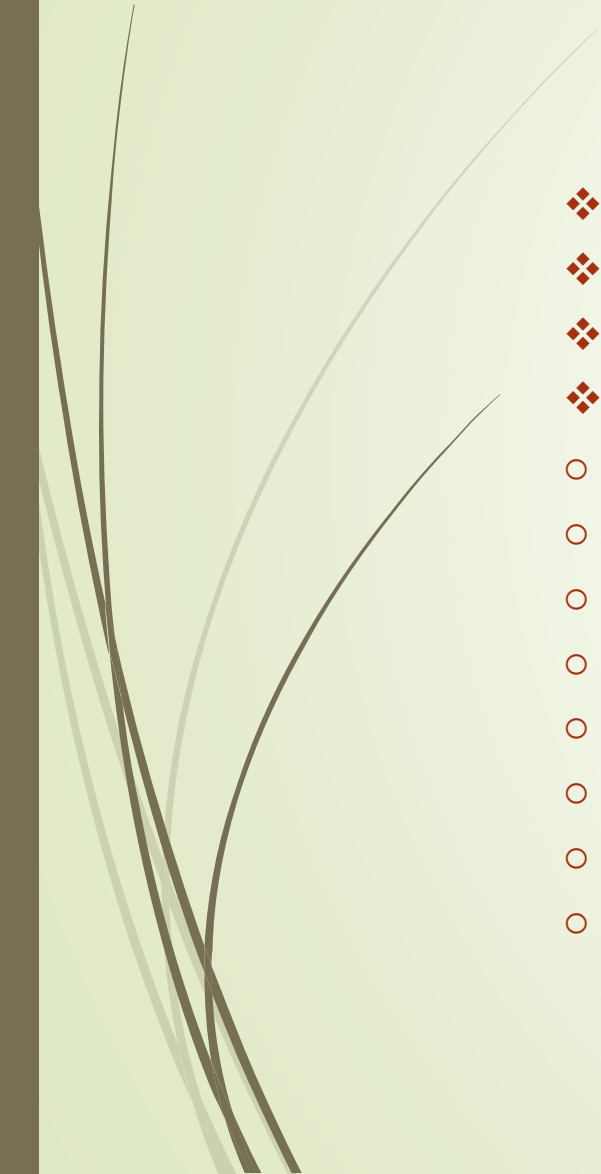
- ❖ akranları ve yetişkinlerle uyumlu ilişkiler kurmakta güçlük çeker.
- ❖ gergin ve geçimsizdir.
- ❖ kurallara uyma konusunda isteksizdir ve kuralları reddeder.
- ❖ neden olduğu olumsuz, gergin ortama/ilişkilere rağmen bu davranışlarını sürdürür.

Çocuklarda sık görülen kavgalar, itişmeler, geçimsizlikler çocuğu saldırgan olarak tanımlamak için yeterli değildir → **süreklilik**

-
- ❖ Ailenin uyguladığı tutarsız bir disiplin,
 - ❖ Aşırı sert ve hoşgörüsüz bir tutum,
 - ❖ Fiziksel cezalar,
 - ❖ Çocuğun sevilmediğini düşünmesi
 - ❖ Aşırı gevşek bir tutum,
 - ❖ Aile içindeki şiddet modelleri,
 - ❖ Televizyondaki şiddet içeren görüntüler

Sevilmediğine inanan çocuk saldırgan davranışlar gösterebilir. Bu şekilde kendinin güçlü olduğunu ispatlamaya çalışır.

Kuralları çiğnemek, büyüklerine karşı gelmek, vurup kırmak geçici bir güçlülük duygusu yaratır.

-
-
- ❖ Aile tutumlarını yeniden gözden geçirmeli,
 - ❖ Çocuğa iyi bir model olmalı,
 - ❖ Çocuğun olumlu davranışları övülmeli,
 - ❖ Küçük ödüller
 - Çocuğun krizlerine ilgi göstermemek ve sakin olmak,
 - Olumlu davranışlarla ilgilenmek ve ödüllendirmek,
 - Çocuğu sürekli “yapma” uyarısı ile kısıtlamamak,
 - Çocuğa karşı sabırlı ve kararlı olmak,
 - Dramatik oyunlarla kendisini ifade etmesini ve rahatlamasını sağlamak,
 - Başarılı olabileceği alanlara yönlendirmek,
 - Teke tek arkadaş ilişkileri geliştirmesi için fırsat yaratmak

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu DEHB

- Aşırı hareketlilik, dikkat süresinin kısa olması ve yetersiz dürtü kontrolü ile karakterize edilen, çocukluk döneminde başlayıp yetişkinlikte de devam edebilen bir bozukluktur.

Dikkat eksikliği

- Detaylara dikkat etmeme, sürekli hata yapma,
- Dikkatini korumada sıkıntı yaşama, dikkatin çabuk dağılması,
- Dinlemez görünme,
- Verilen komutları izlemede güçlük çekme,
- Yoğun düşünme gerektiren işlerden kaçınma,
- Eşyalarını kaybetme,
- Günlük işlerini unutma

Hiperaktivite-dürtüsellik

- Yerinde duramama (elleri ayakları kıpır kıpır olma),
- Uzun süre oturmada sıkıntı yaşama,
- Çocukken koşma-tırmanma, yetişkinlikte yerinde duramama,
- Sessizce bir şeyle meşgul olmada sıkıntı yaşama,
- Çok konuşma, karşısındaki kişi sorusunu bitirmeden cevabını verme,
- Bekleme gerektiren/sırayla yapılan işlerde sıkıntı yaşama,
- Başkalarının sözünü kesme.

-
- Genetik nedenler
 - Beyin hasarı
 - Gıda-katkı ve toksik maddeler
 - Psiko-sosyal etmenler

Okul/iş yaşamında zorluklara yol açabilir

Arkadaşlar ve aile bireyleri ile ilişkileri zorlayabilir

Kaza ve yaralanmalara yol açabilir

Alkol ve madde bağımlılığı açısından risk faktörüdür.

-
- *Tıbbi tedavi* → Ritalin, Concerta, Antidepresan ilaçlar,
 - *Anne-baba eğitimi* → Bozukluğun nedenleri, tedavisi, okul ve hastane ile işbirliği, uygun anne-baba yaklaşımı
 - *Bilişsel-davranışsal tedaviler* → Akran iletişimi, davranış kontrolü, öfke yönetimi, sosyal beceri eğitimi
 - *Özel eğitim programları* → BEP uygulamaları

Aileye öneriler

- Çocukla pozitif ve destekleyici bir iletişim içinde olmalı,
- Anlaşılır, basit ve sakin bir dil kullanılmalı
- Açık ve kısa yönergeler verilerek, kararlı ve net bir tutum içinde olunmalı
- Başarı değil, çocuğun gösterdiği çaba takdir edilmeli, olumsuz değil olumlu özelliklerine vurgu yapılmalı,
- Anlamlı ve ulaşılabilir hedefler konulmalı,
- Günlük ve haftalık planlar hazırlamalı,
- Kısa geri bildirimler verilmeli,
- Ev ödevlerini kısa aralıklı parçalara bölmesi sağlanmalı, kolaydan zora doğru yapması teşvik edilmeli,
- Öğretmenleriyle sürekli iletişim halinde olmalıdır.

Öğretmene öneriler

- Tanının netleşmesi için aileyi uzmana yönlendirmeli ve aileyle işbirliği içinde olmalı,
- Çocuğun ön sıralarda oturması, dikkat dağıtıcı uyaranlardan uzak olması sağlanmalı,
- Çocuğa uygun bir ders planı oluşturulmalı,
- Birden fazla DEHB'li çocuğun bir arada oturmamasına dikkat edilmeli,
- Arkadaşları tarafından “tembel, yaramaz” gibi etiketlemelerin yapılması engellenmeli,
- Başarılı olduğu ders ve konular ön plana alınmalı,
- Çocuk sınıfta görevlendirilmeli,
- Yönergeler kısa ve net olmalı,
- Süre ihtiyacı göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalma

Çalma; başkalarına ait olan herhangi bir şeyin izinsiz olarak alınması ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmasıdır.

- Sahip olma duygusu ve sahip olma ile ilgili haklara saygı gösterme konusunda ailenin çocuğa gerekli alışkanlıkları kazandırmada yetersiz olması,
- Çocukların heyecan verici tecrübeler yaşamak istemeleri.
- Hatalı anne-baba tutumları, katı disiplin,
- Değersizlik duygusu ve özgüven eksikliği,
- Kıskançlık ve rekabet duyguları,
- Sevgisizlik ve ilgisizlik.

Çocuk korkutulmadan ve suçlayıcı tepkilerde bulunulmadan eşyanın geri verilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- ▶ Austin, V.L. & Sciarra, D.T. 2013. Çocuk Ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar. (Çev. Edt. M. Özekes). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- ▶ Arkan, B.&Üstün, B. 2009. Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: İki örnek bağlamında bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1:155-174.
- ▶ Hasta, D. & Güler. M.E. 2013. Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1): 64-104.